

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(повне найменування вищого навчального закладу)
Кафедра історії України, археологія та краєзнавства

(підпис)
“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Завідувач кафедри
Острианко А.М.
(прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК15. ДОБА ВІКІНГІВ В ІСТОРІЇ ЄВРОПИ
(шифр і назва навчальної дисципліни)

Освітня програма 032 Історія та археологія
(назва освітньої програми для обов'язкових дисциплін)

2020 – 2021 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри історії України,
археології та краєзнавства

(назва кафедри)

Протокол № 1 від “01” вересня 2020 року.

Розробники: кандидат історичних наук, доцент Скороход В.М.

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Мова навчання – українська.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 03 Гуманітарні науки (шифр і назва)	Нормативна	
	Напрямок підготовки (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальність 032 Історія та археологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 5		5-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин 90		9-й	-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: 2 аудиторних – 30 самостійної роботи студента 60	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>магістр</u>	20 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		60 год.	год.
	Індивідуальні завдання: год.		
	Вид контролю: Залік		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета ознайомити студентів з особливостями історичних процесів, що пов'язаний з епохою вікінгів у Західній та Східній Європі у VIII–XI ст., матеріальною культурою цього часу. Ознайомитися з результатами археологічних пам'яток середньовічної Скандинавії, Західної Європи та археологічними комплексами Давньої Русі.

Завдання дати знання про матеріальну культуру доби вікінгів із застосуванням наочності. Показати особливості розвитку матеріальної культури окремої епохи у світовій культурі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- Писемні джерела, що висвітлюють епоху вікінгів у Західній Європі та Київській Русі;
- Виокремлювати основні елементи матеріальної культури;
- Особливості досліджень археологічних пам'яток Північно-Західної Європи і України;
- Інформаційний потенціал речових джерел з європейської та української археології.

вміти:

- Самостійно здобувати знання про поставленні завдання курсу;
- Предмет, завдання, функції та структуру курсу "Матеріальна культура доби вікінгів";
- Виділяти типи та види археологічних артефактів по загальним і спільним рисам;
- Аналізувати археологічні джерела та знаходити аналогії.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет і завдання курсу.

Тема 2. Епоха вікінгів: початок нової європейської цивілізації.

Тема 3. Дружинні табори Скандинавії VIII – X ст.

Тема 4. "Призвання варягів" і проникнення вікінгів на територію Русі.

Тема 5. Просторова структура скандинавських віків.

Тема 6. Торгово-ремісничі поселення та дружинні табори вікінгів у Європі та на Русі.

Тема 7. Орнаментаційні стилі скандинавів і археологічна типологія мечів епохи вікінгів.

Тема 8. Кораблі та навігація скандинавів.

Тема 9. Поховальний обряд вікінгів.

Тема 10. Скандинавські старожитності Чернігівщини.

Поховальний обряд вікінгів.												
Тема 10. Скандинавські старожитності Чернігівщини.	10	2	2			6						
Усього годин	90	20	10			60						

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Дружинні табори Скандинавії VIII – X ст.	2
2	Просторова структура скандинавських віків	2
3	Кораблі та навігація скандинавів	2
4	Поховальний обряд вікінгів	2
5	Скандинавські старожитності Чернігівщини	2
		10

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і завдання курсу	6
2	Епоха вікінгів: початок нової європейської цивілізації	6
3	Дружинні табори Скандинавії VIII – X ст.	6
4	"Призвання варягів" і проникнення вікінгів на територію Русі	6
5	Просторова структура скандинавських віків	6
6	Торгово-ремісничі поселення та дружинні табори вікінгів у Європі та на Русі	6
7	Орнаментацийні стилі скандинавів і археологічна типологія мечів епохи вікінгів	6
8	Кораблі та навігація скандинавів	6
9	Поховальний обряд вікінгів	6
10	Скандинавські старожитності Чернігівщини	6
	Всього:	60

10. Методи навчання

Основні методи навчання: лекція, поточні консультації, практичні заняття.

11. Методи контролю

Основні методи контролю: усне та письмове поточне опитування.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота									Сума
Змістовий модуль №1					Змістовий модуль № 2				
T1					T2	T3	T4	T5	100
20					20	20	20	20	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	задовільно	
64-73	D		
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

14. Рекомендована література

Базова

1. Андрощук Ф.О. Мечи викингов К.: ВД «Простір», 2013. – 712 с
2. Андрощук Ф.О. Шведська Бірка та її контакти зі Сходом // <http://archaeology.kiev.ua/pro/androschuk.htm>.
3. Андрощук Ф.А. О первой археологической находке из Шестовицы // Стародавній Іскоростень і слов'янські гради VIII – X ст. Збірка наукових праць. – К.: “Корвін пресс”, 2004. – С. 3–7.
4. Андрощук Ф.О. Нормани і слов'яни у Подесенні: Моделі культурної взаємодії доби раннього середньовіччя – К., 1999а.
5. Арбман Х. Викинги. – СПб.: Евразия, 2008.
6. Бліфельд Д.І. Давньоруські пам'ятки Шестовиці – К.: “Наукова думка”, – 1977.
7. Брейд У., Трамп Д. Археологический словарь. – М., 1990.
8. Булкин В. А., Дубов И. В. Тимерево и Гнездово // Из истории феодальной России. Л., 1978 – С. 16-20.
9. Булкин В. А., Лебедев Г. С. Гнездово и Бирка (К проблеме становления города) // Культура средневековой Руси. Л., 1974 - С.11-17.

10. Булкин В.А. О появлении норманнов в Днепро-Двинском междуречье // Проблемы истории и культуры северо-запада РСФСР. Л., 1977 - С. 101-104.
11. Булкин В.А., Дубов В.И., Лебедев Г.С. Археологические памятники Древней Руси IX – XI вв. – Л., 1978.
12. Викинги: набеги с севера. М.: Терра, 1996. – 164 с.
13. Відейко М.Ю. Археологія в Інтернеті. Довідник. – К., 2001.
14. Гвин Джонс Викинги. Потомки Одина и Тора. – М., 2004.
15. Клейн Л. С. Археологическая типология. – Л, 1991.
16. Клейн Л.С. Археологические источники. – Л., 1978.
17. Коваленко В.П., Ситий Ю.М. Вікінги в Шестовиці // Чернігівщина incognita. – Чернігів: КП “Видавництво “Чернігівські обереги”, 2004. – С. 236–243.
18. Коваленко В.П., Ситий Ю.М., Скороход В.М. Дослідження оборонних конструкцій городища Коровель // Проблеми давньоруської та середньовічної археології. Археологія і давня історія України. – Випуск. 1. – К., 2010 – С. 316–327
19. Лаврентиевская летопись // Полное собрание русских летописей. – Т. I. – М.; Л., 1962. – 579 стб.
20. Лебедев Г.С. Гнездово и Бирка (к проблеме становления городов) // Культура средневековой Руси. – Л., 1974. – С. 11 – 17.
21. Лебедев Г.С. Эпоха викингов в Северной Европе и на Руси. – СПб., 2005.
22. Лебедев Г.С. Эпоха викингов в Северной Европе. – Л., 1985.
23. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л. Махновця. – К.: Дніпро, 1989. – 591 с.
24. Ловмянский Х. Русь и норманны. – М., 1985.
25. Мезенцева Г. Дослідники археології України. – Чернігів, 1997.
26. Моця О.П. Протоміста Київської Русі (на прикладі Дніпровського Лівобережжя) // Наукові записки. – Т. 20. Історичні науки. Частина I. – К.: КМ “Academia”, 2002. – С. 8–11.
27. Моця О.П. Дружинні “гарнізони” Київської Русі // Нариси з воєнної історії Давньої України. – К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2005. – С. 273–281.
28. Моця О., Скороход В. Протоміста Подесення в процесі одержавлення регіону. Випуск I. Шестовицький археологічний комплекс. – Київ, ІА НАН України, 2020. – 228 с.
29. ПВЛ. – Ч. 1. Текст и перевод. – М-Л., 1950. – 406 с.
30. Роэдаль Э. Мир викингов: викинги дома и за рубежом. СПб.: Всемирное слово, 2001.
31. Русь в IX–XI веках: археологическая панорама / Ин-т археологии РАН. – Москва; Вологда: Древности Севера, 2012 – 496 с.
32. Симпсон Ж. Викинги. Быт, религия, культура. – М., – 2005.
33. Скороход В. Деревообробна справа на Шестовицькому археологічному комплексі в ур. Коровель в X – початку XI ст. // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи: Матер. VIII Міжнар. студ.

- наук. археолог. конфер. – Чернігів: “Сіверянська думка”, 2009 – С. 186–193.
34. Скороход В. Корабельна справа Шестовицького поселення (за матеріалами знахідок залізних заклепок) // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи: Матер. VI Міжнар. студ. наук. археолог. конфер. – Чернігів: “Сіверянська думка”, 2007а. – С. 158–161.
 35. Скороход В. Про деякі особливості розташування IV – VI курганних груп Шестовицького могильника / В. Скороход // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи: Тези доповідей V Міжнар. студ. наук. археолог. конф.. – Чернігів: “Сіверянська думка”, 2006б. – С. 150–154.
 36. Славяне и Скандинавы: пер. с нем. / Общ. ред. Е.А. Мельниковой. – М.: Прогресс, 1986.
 37. Сойер П. Эпоха викингов. – СПб.: Евразия, 2006. 351 с.
 38. Старшая Эдда / Под. ред.. Стеблин-каменского. – М., 1975.
 39. Стурлурсон Снорри. Круг Земной. – М., 1980.
 40. Толочко А.П. Очерки начальной Руси / Алексей Толочко. – Киев; Санкт-Петербург: Лаурис, 2015. – 336 с.
 41. Фетисов А., Щавелев А. Викинги: между Скандинавией и Русью. М.: Вече, 2009.
 42. Швеция и шведы в средневековых источниках. - М.: Наука, 2007 // <http://ulfdalir.ru/sources/45/653>

Допоміжна

1. Янин В.Л. Очерки комплексного источниковедения. – М., 1977
2. Скороход В. Топографія Чернігова та Шестовиці X – початку XI ст. (порівняльна характеристика) // Чернігів у середньовічній та ранньомодерній історії Центрально-Східної Європи. – Чернігів: “Сіверянська думка”, 2007. – С. 125–132.
3. Арциховский А.В. Археологические данные по варяжскому вопросу // Культура Древней Руси. – М. – 1966. – С. 36 – 41.
4. Авдусин Д. А. Археологические данные о внешних связях Гнездова // Труды философского факультета Брненского Университета (ЧССР). Е.34-35. 1989-1990. Брно, 1990 - С. 53-59.
5. Андрощук Ф.О. Топографія та хронологія Шестовицького могильника / Ф.О. Андрощук // Археологія. – 1995 – № 3. – С. 99–105.
6. Вознесенская Г.А. Железообработка на поселении в Шестовице. Технологические традиции // Археология и естественнонаучные методы. – М., 2005. – С. 101–113
7. Коваленко В. Шестовиця – табір слов’ян і вікінгів на Десні. Рух вікінгів в історії Європи // Село над Десною – Шестовиця. Збірник статей та матеріалів. – Ніжин: “Аспект-Поліграф”, 2008. – С. 9–91.

8. Коваленко В., Ситий Ю., Скороход В. Дослідження Шестовицького подолу // Стародавній Іскоростень і слов'янські гради. Збірка наукових праць. – Т.1. – Коростень, 2008. – С. 178–192.
9. Скороход В. Етапи розвитку Шестовицького посаду (за матеріалами розкопу № 1) у X – на початку XI ст. // Середньовічні старожитності Центрально-Східної Європи: Матер. IX Міжнар. студ. наук. археолог. конфер. – Чернігів: “Сіверянська думка”, 2010. – С. 233–238.
10. Скороход В. Жилища на посаді городища Коровель // Деснинские древности. – Выпуск IV: Матер. межгос-ной науч. конфер. “История и археология Подесенья”. – Брянск, 2006. – С. 270–276.